

eiriolaeth

Y Rhaglen Edau Euraid

Galluogi barn, dymuniadau a theimladau

 age Cymru

Creu Cymru oed gyfeillgar

Eiriolaeth Broffesiynol Annibynnol

Yn eich helpu i gael gwybodaeth, lleisio'ch barn a chymryd rhan

Rhagfyr 2017

Cyflwyniad

Roedd Rhan 10 y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014¹ yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol drefnu Eiriolwr Proffesiynol Annibynnol (EPA) i bobl mewn amgylchiadau penodol er mwyn eu helpu nhw i oresgyn rhwystrau i gymryd rhan lawn mewn prosesau asesu, cynllunio gofal a chymorth, adolygu a diogelu.

Yr “amgylchiadau penodol” yw pan mae gan unigolion un neu fwy o rwystrau i ddeall, cofio, defnyddio neu bwyso a mesur gwybodaeth, neu i gyfleu eu safbwyntiau, dymuniadau a theimladau, ac mae penderfyniad yn cael ei wneud mewn partneriaeth â'r person nad oes yna unrhyw unigolyn priodol neu ffurf arall o eiriolaeth (megis cyfoed, dinesydd, gwirfoddolwr neu eiriolaeth ffurfiol) ar gael i'w cefnogi neu eu cynrychioli.

Mae'r daflen hon yn esbonio'r termau allweddol hyn i gynorthwyo i benderfynu pryd y mae'n briodol i gyfeirio rhywun at wasanaeth EBA.

Yn ychwanegol at Ran 10 y Cod Ymarfer ar Eiriolaeth (“y Cod”)², mae'r Ddeddf yn rhoi ystyriaeth benodol i'r ddarpariaeth eiriolaeth yn Rhan 2 (swyddogaethau cyffredinol), Rhan 3 (asesu anghenion unigolion), Rhan 4 (cwrdd ag anghenion) a Rhan 5 (codi tâl ac asesiad ariannol), yn ogystal ag yn y canllawiau statudol a gyhoeddwyd o dan Ran 7 (diogelu), Rhan 9 (cydweithredu a phartneriaeth) a Rhan 11 (amrywiol a chyffredinol).³

Dylid ymgynghori â'r Ddeddf, y Cod, a'r Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016⁴ am fanylion pellach.

Eiriolaeth

Mae'r Cod yn mabwysiadu dau ddiffiniad o eiriolaeth a dderbynnir yn eang:

27. Mae eiriolaeth yn un o sawl math o gymorth sydd ar gael i bobl sydd angen cymorth i ymdopi â phroblemau bywyd.

Mae eiriolaeth yn cefnogi ac yn galluogi pobl sy'n cael anhawster i gynrychioli eu buddiannau i arfer eu hawliau, fynegi eu barn, archwilio a gwneud dewisiadau gwybodus.

“Mae Eiriolaeth Annibynnol yn cefnogi person beth bynnag yw gofynion a phryderon pobl eraill. Mae'n herio achosion ac effeithiau anghyfiawnder, gorthrwm a cham-drin ac yn cynnal hawliau dynol.” (Fforwm Cenedlaethol OPAAL, 2008).⁵

“Gweithredu yw eiriolaeth sy'n helpu pobl i ddweud yr hyn maen nhw ei eisiau, sicrhau eu hawliau, cynrychioli eu buddiannau a chael y gwasanaethau sydd eu hangen arnynt. Mae eiriolwyr a chynlluniau eiriolaeth yn gweithio mewn partneriaeth â'r bobl maen nhw'n eu cefnogi ac yn cymryd eu hochr. Mae eiriolaeth yn hyrwyddo cynhwysiad cymdeithasol, cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol.” (Action for Advocacy, 2002).⁶

Gwasanaethau Eiriolaeth

Mae'r Cod yn cadarnhau:

26. Mae adran 181(2) yn diffinio “Gwasanaethau eiriolaeth” fel: gwasanaethau sy'n darparu cynhorthwy (ar ffurf cynrychiolaeth neu fel arall) i bersonau at ddibenion sy'n ymwneud â'u gofal a chymorth. Yn yr un modd, eiriolaeth yw un o'r enghreifftiau a nodir yn adran 34(2)(e) o'r hyn y gellir ei ddarparu neu ei drefnu i ddiwallu anghenion gofal a chymorth unigolion o dan adrannau 35 i 45 o'r Ddeddf.

Mae Atodlen 1, paragraff 7 o Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016 hefyd yn diffinio gwasanaeth eiriolaeth fel:

... gwasanaeth sy'n cael ei chyflawni (boed am elw ai peidio) at ddiben cynrychioli barn unigolion, neu gynorthwyo unigolion i gynrychioli'r farn honno, mewn perthynas â materion yn ymwneud ag anghenion yr unigolion hynny 'ar gyfer gofal a chymorth (gan gynnwys materion yn ymwneud ag asesu a yw'r anghenion hynny yn bodoli).

Eiriolaeth Broffesiynol Annibynnol

Mae Pennod 8 o'r Cod yn disgrifio sawl gwahanol ffurf o eiriolaeth, gan gynnwys:

Eiriolaeth Broffesiynol Annibynnol - sy'n cynnwys partneriaeth un i un rhwng unigolyn ac eiriolwr proffesiynol annibynnol sydd wedi ei hyfforddi a'i dalu i ymgymryd â rôl broffesiynol fel eiriolwr. Gallai hyn fod am un mater neu faterion lluosog. Mae'n rhaid i eiriolwyr proffesiynol annibynnol sicrhau bod barn unigolion yn cael eu cyfleu yn gywir beth bynnag yw barn yr eiriolwr neu eraill ynghylch yr hyn sydd er lles gorau'r unigolyn.

Mae gwybodaeth bellach am rôl eiriolwyr annibynnol a'r awdurdod lleol yn eu cefnogi nhw ar gael yn Atodiadau 1 a 2 o'r Cod.

Y gofyn i drefnu eiriolwr proffesiynol annibynnol

Mae y Cod yn gofyn i awdurdodau lleol ystyried a yw unigolyn angen Eiriolwr Proffesiynol Annibynnol ar bob cam o'u taith drwy'r system gwasanaethau cymdeithasol, gan gynnwys eu pwynt cyswllt cyntaf. Mae'r Cod yn nodi:

47. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol drefnu eiriolwr proffesiynol annibynnol ar gyfer person nad yw'n gallu goresgyn y rhwystr(au) i gymryd rhan yn llawn yn y prosesau asesu, cynllunio gofal a chymorth, adolygu a diogelu heb gael cymorth gan unigolyn priodol, ond nad oes unigolyn priodol ar gael.

Cyfranogi'n Llawn

Mae'r Cod yn esbonio beth mae cyfranogi'n llawn yn ei olygu:

48. Mae cyfranogi'n llawn yn golygu bod unigolion yn gallu mynegi eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau neu fod eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau yn cael eu cynrychioli a'u hystyried; eu bod yn deall eu hawliau a'u hawlogaethau; y broses o wneud penderfyniadau; beth sy'n bwysig iddynt; y canlyniadau llesiant personol y maen nhw am eu sicrhau; y rhwystrau i sicrhau'r canlyniadau hynny, a'r opsiynau a'r dewisiadau sydd ar gael iddynt.

Rhwystrau

Ym Mhennod 12 mae'r Cod hefyd yn egluro: "Pa rwystrau sy'n gallu effeithio ar allu unigolion i ymgysylltu a chyfranogi'n llawn?":

55. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol gydweithio â phob unigolyn er mwyn ystyried a yw'r unigolyn yn debygol o wynebu rhwystrau i gyfrannu'n llawn at bennu ei ganlyniadau llesiant a dod i benderfyniad ynglŷn â'i anghenion ar gyfer cymorth eiriolaeth. Bydd y rhwystrau allweddol yn cynnwys materion a sefyllfaoedd a fydd yn amharu ar allu unigolion i:

- ddeall gwybodaeth berthnasol
- cofio gwybodaeth
- defnyddio neu bwysu a mesur gwybodaeth
- mynegi eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau.

Unigolyn Priodol

Mae rôl yr 'unigolyn priodol' yn allweddol i ddeall pa fath o eiriolaeth sydd ei angen mewn achosion unigol. Unigolyn priodol yw rhywun sy'n gallu hwyluso cyfraniad unigolyn yn y prosesau asesu, cynllunio gofal a chymorth, adolygu a diogelu, ond ni all yr unigolyn fod yn rhywun:

- nad yw'r unigolyn eisiau cael cymorth ganddo
- sy'n annhebygol o allu cynorthwyo cyfranogiad yr unigolyn yn ddigonol, neu na fydd ar gael i wneud hynny, neu
- rhywun sydd wedi'i enwi mewn ymchwiliad diogelu

Gall yr unigolyn priodol fod yn aelod o'r teulu, yn gyfaill, gofalwr neu unrhyw un sy'n darparu ffurf amhroffesiynol o eiriolaeth annibynnol, cyn belled â'u bod yn cwrdd â'r meini prawf uchod.

Yn hanfodol, mae'n rhaid iddynt fod â dealltwriaeth ddigonol o brosesau awdurdodau lleol i fedru cefnogi cyfraniad yr unigolyn i sicrhau eu canlyniadau llesiant ac i gael y gofal a'r gefnogaeth maen nhw eu hangen.

Dylid nodi:

64. Dylid parchu dymuniadau unigolyn i beidio â chael ei chynorthwyo gan ffrindiau neu aelodau'r teulu, ac os oes gan yr unigolyn y gallu, neu os yw'n gymwys i gydsynio,

mae'n rhaid dilyn dymuniadau'r unigolyn. Er enghraifft, mae'n bosibl na fydd unigolyn yn dymuno cael ei gynorthwyo gan berthynas oherwydd gwrthdaro buddiannau posibl wrth symud ymlaen.

Os nad oes yna unigolyn priodol ar gael, mae'n rhaid atgyfeirio'r unigolyn i wasanaeth EBA.

Atgyfeirio

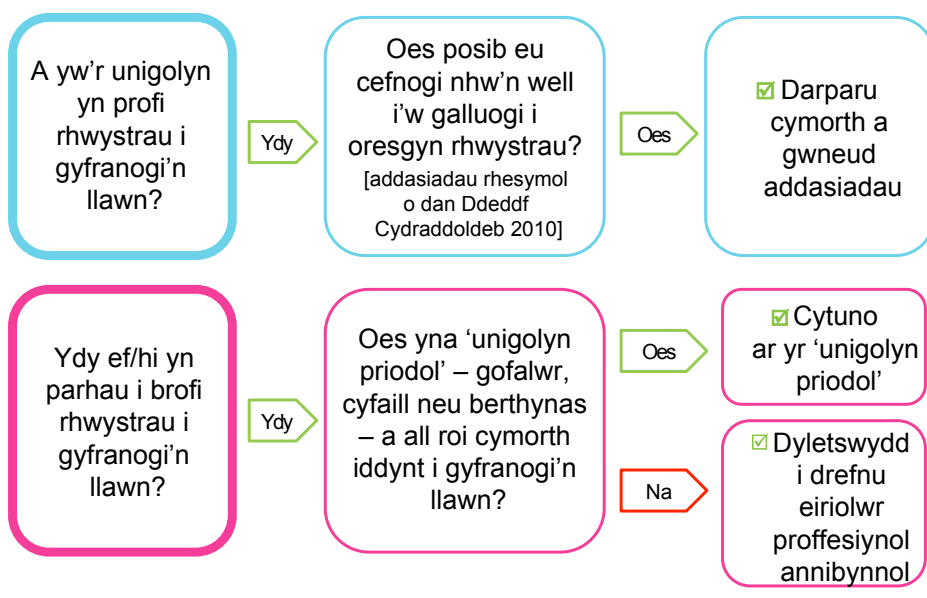
Dylid gwneud atgyfeiriad pan sicrheir dyfarniad mewn partneriaeth â'r unigolyn sydd ag un neu fwy o rwystrau i gyfranogiad llawn ac nid oes unrhyw unigolyn neu ffurf briodol arall o eiriolaeth ar gael i'w cefnogi neu eu cynrychioli. Mae'r hawl i gael EPA yn berthnasol ym mhob lleoliad waeth ymhle mae'r unigolyn yn byw - yn y gymuned, mewn cartref gofal, neu yn y carchar.

Wrth ystyried angen posib unigolion am eiriolaeth, disgwylir i weithwyr proffesiynol i ddilyn y llwybr a nodir isod⁷.

Dylid dilyn y broses hon i benderfynu a oes angen atgyfeiriad trwy gydol y prosesau asesu, cynllunio gofal a chymorth, adolygu a diogelu.

Mae'r Rhaglen Eiriolaeth Edau Euraidd wedi cynhyrchu proses fwy manwl⁸ i benderfynu'r angen am eiriolaeth.

Proses gwneud penderfyniadau EBA

Adnoddau Ychwanegol

Mae'r Cod Ymarfer Rhan 10 yn darparu arweiniad ychwanegol ar rôl Eiriolwyr Proffesiynol Annibynnol (Atodiad 1) a rôl awdurdodau lleol mewn cefnogi eiriolwyr.

Mae Modiwl Hyfforddi Cyflwyniad a Swyddogaethau Lefel B y Gofal Cymdeithasol Cymru yn cynnwys astudiaeth achos⁹ fanwl a chyfres o gwestiynau¹⁰ i gynorthwyo ymarferwyr i feirniadu a yw unigolyn yn profi rhwystrau ac a ydynt angen eiriolaeth.

Mae adnoddau'r Rhaglen Eiriolaeth Edau Euraidd i gefnogi gweithredu Rhan 10 o'r Cod ar gael o: <http://bit.ly/GTAPhome>.

Cyfeiriadau

- ¹ [Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant \(Cymru\) 2014](#)
- ² [Cod Ymarfer Rhan 10 \(Eiriolaeth\)](#)
- ³ [Codau Ymarfer ac Arweiniad Statudol](#)
- ⁴ [Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol \(Cymru\) 2016](#)
- ⁵ [Cynghrair Eiriolaeth Pobl Hŷn](#)
- ⁶ Roedd Action for Advocacy yn sefydliad ymbarél ar gyfer darparwyr eiriolaeth yng Nghymru a Lloegr, a gaeodd yn 2013.
- ⁷ [Cyflwyniad PowerPoint Modiwl Hyfforddi Cyflwyniad a Swyddogaethau Lefel B, Sleid 42](#)
- ⁸ [Penderfynu'r angen am eiriolaeth, GTAP](#)
- ⁹ [Modiwl Hyfforddi Cyflwyniad a Swyddogaethau Lefel B, tud. 79-80](#)
- ¹⁰ [Ibid tud. 78-79](#)

Age Cymru, Tŷ John Pathy, 13/14 Neptune Court, Vanguard Way, Cardiff CF24 5PJ

Tel: 029 2043 1555 Fax: 029 2047 1418

E-mail: enquiries@agecymru.org.uk www.agecymru.org.uk

Age Cymru is a registered charity 1128436. Company limited by guarantee and registered in England and Wales 6837284. Registered office as above. ©Age Cymru 2017

Follow us on: [facebook.com/agecymru](https://www.facebook.com/agecymru)

 twitter.com/agecymru

